

ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN, ÇOCUKLARIN SİLAHLI ÇATIŞMALARDA YER ALMASI HAKKINDA SEÇMELİ PROTOKOLÜ

(BM Genel Kurulunun 25/05/2000 tarih ve 54/263 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 12/02/2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir)¹

¹ “Çocuk Hakları Sözleşmesinin, Çocukların Silahlı Çatışmalarda Yer Alması Hakkında Seçmeli Protokolü” (“Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü”) (“Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflicts”), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 25/05/2000 tarih ve 54/263 sayılı kararıyla kabul edilerek imza, onay ve katılıma açılmış ve (md.10/1) uyarınca onuncu onay ya da katılım belgesinin depo edilmesiyle 12/02/2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye, bu Protokole 08/09/2000 tarihinde imza koymuştur. Türkiye bu Protokole ilişkin olarak 16/10/2003 tarih ve 4991 sayılı “Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun”u çıkartmıştır, (RG, 21/10/2003, s.25266). Bunun ardından, Bakanlar Kurulunun 02/03/2004 tarih ve 2003/6938 sayılı Kararı ile, bu Protokolün beyanlar eklenerek onaylanmasına karar verilmiş ve Bakanlar Kurulunun kararına ekli olarak Protokolün Türkçe resmi çevirisi ve İngilizce metni yayımlanmıştır, (RG, 18/03/2004, s.25406). Türkiye onay belgesini 04/05/2004 tarihinde depo etmiş ve bu Protokol Türkiye bakımından 04/06/2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

“Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü”nün daha önce tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisi ile İngilizce orijinal metni şu derlemeye yayımlanmıştır: Mehmet Semih Gemalmaz, **İnsan Hakları Belgeleri/Human Rights Instruments/Cilt V**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, sf.253-270 (Türkçe), sf.593-601 (İngilizce). Daha yakın tarihli olarak bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Usul Hukuku Mevzuatı: 1. Kitap (Açıklamalı – Karşılaştırmalı) Birleşmiş Milletler Belgeleri**, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mart 2006, sf.557-568.

“Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” hakkında bilgi ve değerlendirme için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yay, İstanbul, Ekim 2007 (Genişletilmiş 6. baskı), sf.635-641.

Bu Protokole Taraf Devletler,

Çocuk haklarının geliştirilmesi ve korunması için mevcut yaygın taahhüdün göstergesi olan Çocuk Hakları Sözleşmesine² verilen çok kuvvetli destekten cesaret alarak;

Çocukların haklarının özel korunmayı gerektirdiğini yeniden teyit ederek, ve hiçbir farklılık gözetilmeksizin³ çocukların durumunun sürekli olarak iyileştirilmesi ve bunun yanı sıra gelişmelerinin ve eğitimlerinin barış ve güvenlik içinde olması çağrısında bulunarak;

Silahlı çatışmanın çocuklar üzerindeki zarar verici ve yaygın etkilerinden ve bunun kalıcı barış, güvenlik ve gelişme bakımından doğurduğu uzun erimli sonuçlardan derin endişe/(kaygı) duyarak;

Silahlı çatışma durumlarında çocukların hedef alınmasını ve genellikle kayda değer sayıda çocuğun bulunduğu okullar ve hastaneler gibi yerler/(mekanlar) dahil olmak üzere, uluslararası hukuk çerçevesinde korunan hedeflere yönelik doğrudan saldırıları telin ederek;

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün kabul edildiğini, ve bu Statüye, özellikle 15 yaşından küçük çocukların askere alınmalarının yahut asker listesine kaydedilmelerinin yahut hem uluslararası hem de uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda eylemli olarak yer almak üzere kullanılmalarının bir savaş suçu olarak dahil edildiğini not ederek;⁴

² “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün birinci paragrafında göndermesi yapılan “**Çocuk Hakları Sözleşmesi**” (“**ÇHS**”) (“*Convention on the Rights of Child*”), BM Genel Kurulunun 20/11/1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilerek imza, onay ve katılıma açılmış ve 02/09/1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. “**ÇHS**”nin Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

³ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün ikinci paragrafında geçen “hiçbir farklılık gözetilmeksizin” (“*without distinction*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “ayrım yapılmaksızın” şeklinde çevrilmiştir. Bu şekildeki çeviri, “*distinction*” ve “*discrimination*” sözcükleri arasındaki farklılığı silikleştirmektedir.

⁴ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün beşinci paragrafında göndermesi yapılan “Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü” (“*Statute of the International Criminal Court*”), 17/07/1998 tarihinde Roma’da

Bundan ötürü, Çocuk Hakları Sözleşmesinde tanınan hakların daha ileri düzeyde uygulanmasını pekiştirmek bakımından, çocukların silahlı çatışmalarda yer almaya karşı korunmalarını artırma gereksinimi bulunduğu göz önünde tutarak;

Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 1 hükmünde, bu Sözleşmenin amaçları bakımından, çocuk hakkında uygulanabilir olan kanun çerçevesinde daha erken yaşta reşit olma söz konusu olmadıkça, on sekiz yaşın altındaki her insanın çocuk sayıldığını not ederek;⁵

Sözleşmenin, kişilerin silahlı kuvvetlere alınabilme ve çatışmalara katılma bakımından yaş sınırını yükselten bir seçmeli protokolünün yapılmasının, çocukları ilgilendiren bütün eylemlerde çocuğun en yüksek menfaatlerinin öncelikli olarak gözetilmesi ilkesinin etkin biçimde uygulanmasına katkıda bulunacağına kanaat getirerek;

Aralık 1995’de yapılan yirmi-altıncı Kızıl Haç ve Kızılay Uluslararası Konferansında, diğer hususların yanı sıra, uyumsuzluk taraflarının 18 yaşından küçük çocukların çatışmalara katılmamalarını temin etmek üzere mümkün ve makul her adımı atmaları/(önlemi almaları) tavsiyesinde bulunulduğunu not ederek;⁶

kabul edilmiş ve bu Statü (md.126) uyarınca 01/07/2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Statünün “Savaş Suçları” kenar başlıklı (md.8/2,b,xxvi) hükmüne göre, “uluslararası silahlı çatışma halleri” bağlamında “on-beş yaşın altındaki çocukların, ulusal silahlı kuvvetler ya da gruplar içinde silah altına alınmaları ya da askere kaydedilmeleri ya da husumetlere/(çatışmalara) eylemli olarak katılmak üzere kullanılmaları” savaş suçu” kategorisi altına sokulmuştur. Statü (md.8/2,e,viii) hükmü de koştur içerikte olup, bu kez “uluslararası silahlı çatışma halleri” bağlamında aynı hükmü öngörmektedir.

⁵ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün yedinci paragrafında göndermesi yapılan “**ÇHS**” (md.1) hükmü şöyledir: “Bu Sözleşmenin amaçları bakımından, çocuk hakkında uygulanabilir olan kanun çerçevesinde daha erken yaşta reşit olma söz konusu olmadıkça, on sekiz yaşın altındaki her insan çocuk sayılır.”

⁶ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün dokuzuncu paragrafında göndermesi yapılan “26. Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Konferansı”, 03-07/12/1995 tarihlerinde yapılmıştır. Bu Konferans sonunda toplam 8 Karar kabul edilmiştir. Bunlardan “Silahlı çatışma döneminde sivil halkın korunması” başlığını taşıyan Karar No.2 içinde, “C- Çocuklar bağlamı” altındaki (d) bendinde, yukarıdaki Protokolde atıf yapılan hüküm yer

Uluslararası Çalışma Örgütünün, Haziran 1999'da, diğer hususların yanı sıra, çocukların silahlı çatışmalarda zorla ya da zorunlu olarak istihdam edilmelerini de yasaklayan, 182 sayılı "En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması İçin Acil Eyleme İlişkin Sözleşme"yi⁷ oybirliği ile kabul etmiş olmasını memnurlukla karşılayarak;

Ulusal sınırlar içinde ya da sınır aşırı vuku bulan çatışmalarda/(düşmanlıklarda) bir Devletin silahlı kuvvetlerinin dışındaki farklı silahlı gruplar tarafından çocukların silah altına alınmalarını, eğitilmelerini ve kullanılmalarını derin endişe ile karşılayıp telin ederek, ve bu ekseninde çocukları silah altına alan, eğiten ve kullananların sorumluluğunu tanıyarak;

Bir silahlı çatışmanın her bir tarafının, Uluslararası İnsancıl Hukuk hükümlerine uymakla yükümlü bulunduğunu yeniden hatırlatarak;

almaktadır. Sözü edilen belge için bkz., **International Review of the Red Cross**, January-February 1996, No.310, sf.63.

⁷ "Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü" Başlangıç bölümünün onuncu paragrafında göndermesi yapılan "En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması İçin Acil Eyleme İlişkin Sözleşme" ("*Convention concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour- Convention No.182*"), Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı tarafından elli-sekizinci oturumda 17/06/1999 tarihinde kabul edilmiş ve 19/11/2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu Sözleşmeyi onaylamak üzere, 25/01/2001 tarih ve 4623 sayılı "Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun"u çıkartmıştır, (RG, 03/02/2001, s.24307). Ardından, Bakanlar Kurulunun 18/05/2001 tarih ve 2001/2528 sayılı kararıyla, bu Sözleşmenin uygulanmasına karar verilmiştir, (RG, 27/06/2001, s.24445). Bakanlar Kurulunun anılan kararına ekli olarak Sözleşmenin Türkçe resmi çevirisi ile İngilizce orijinal metni yayımlanmıştır. "En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği Sözleşmesi"nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

Bu Protokolün, Madde 51 dahil olmak üzere Birleşmiş Milletler Şartında yer alan amaçlara ve ilkelere, ve İnsancıl Hukukun ilgili kurallarına hâlel getirmediğini vurgulayarak;⁸

Şartta yer alan amaçlara ve ilkelere tam olarak saygı gösterilmesine⁹ ve yürürlükteki/(uygulanabilir) insan hakları belgelerine riayet edilmesine dayanan barış ve güvenlik koşullarının, çocukların, özellikle silahlı çatışma ve yabancı işgali sırasında olmak üzere, tam olarak korunmasının ayrılmaz bir parçasını teşkil ettiğini akılda tutarak;

Ekonomik ve sosyal statüleri ya da cinsiyetleri nedeniyle, bu Protokole aykırı biçimde silahaltına alınma ya da çatışmalarda kullanılma bakımından özellikle korumasız/(güçsüz/mağdur edilebilir) durumunda¹⁰ bulunan çocukların özel gereksinimleri bulunduğunu kabul ederek;

Silahlı çatışmalarda çocukların yer almalarına yol açan köklü ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerin dikkate alınması gerektiğini akılda tutarak;

Bu Protokolün uygulanmasında ve yanı sıra, silahlı çatışma mağduru çocukların bedensel ve psiko-sosyal rehabilitasyonlarında ve toplumla yeniden bütünleştirilmelerinde uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesine ihtiyaç bulunduğuna kanaat getirerek;

⁸ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün on-üçüncü paragrafında göndermesi yapılan BM Şartı (md.51), saldırıya uğrayan Devletlerin meşru savunma hakkını düzenlemektedir.

⁹ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün on-dördüncü paragrafında geçen “Şartta yer alan amaçlara ve ilkelere tam olarak saygı gösterilmesine” (“*based on full respect of the purposes and principles contained in the Charter*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Birleşmiş Milletler Andlaşmasında yer alan hedeflere ve ilkelere tam olarak uyulmasına” şeklinde çevrilmiştir. Bu çeviride, baştaki “Birleşmiş Milletler” sözcükleri fazladır; ve “Andlaşma” değil “Şart”, “hedeflere” değil “amaçlara”, ve “uyulması” değil “saygı gösterilmesi” olmalıdır.

¹⁰ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” Başlangıç bölümünün on-beşinci paragrafında geçen “özellikle korumasız/(güçsüz/mağdur edilebilir) durumunda” (“*who are particularly vulnerable to*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “özellikle duyarlı bir kesimi oluşturan” şeklinde çevrilmiştir. Bu çevirideki “duyarlı” sözcüğü, orijinal metindeki “*vulnerable*” sözcüğünün anlamını isabetli şekilde yansıtmamaktadır.

Toplumsal ve özellikle çocukların ve çocuk mağdurların, bu Protokolün uygulanmasına ilişkin bilgilendirici ve eğitsel programların yaygınlaştırılmasına katılımını teşvik ederek;

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır:

Madde 1

Taraf Devletler, kendi silahlı kuvvetlerinin 18 yaşına erişmemiş mensuplarının çatışmalarda direkt olarak yer almamalarını/(eylemli savaşçı olmamalarını) temin etmek üzere mümkün ve makul bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 2

Taraf Devletler, 18 yaşına erişmemiş kişilerin kendi silahlı kuvvetlerinde zorunlu olarak silah altına alınmamalarını temin edeceklerdir.

Madde 3

1. Taraf Devletler, Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 38 paragraf 3 hükmünde düzenlenen ulusal silahlı kuvvetlerinde gönüllü olarak silah altına alınacak kişiler için asgari yaş sınırını, anılan Maddede yer verilen ilkeleri dikkate alarak ve Sözleşme çerçevesinde 18 yaşın altındaki kişilerin özel korunmaya hakkı bulunduğunu tanıyarak, yıllar itibarıyla yükselteceklerdir.¹¹

2. Her Taraf Devlet, bu Protokolü onaylaması ya da Protokole katılması üzerine, ulusal silahlı kuvvetlerinde gönüllü silah altına alınma bakımından izin vereceği asgari yaşı belirten ve bu tür bir silah altına

¹¹ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” (md.3/1)’de göndermesi yapılan “**ÇHS**” (md.38) paragraf 3 hükmü şöyledir: “Taraflar Devletler, on-beş yaşına girmemiş herhangi bir kişiyi kendi silahlı kuvvetleri içinde silah altına almaktan kaçınacaklardır. On beş yaşına girmiş ve fakat on sekiz yaşına girmemiş olan kişilerin silah altına alınması söz konusu olan hallerde, Taraf Devletler, önceliği yaşça büyük olanlara verme gayreti göstereceklerdir.”

almanın zorunlu yahut zorlamayla/(baskıyla) olmamasını temin için aldığı önlemleri tanımlayan, bağlayıcı bir beyanı depo edecektir.¹²

3. Kendi ulusal silahlı kuvvetlerinde 18 yaşın altındaki kişilerin gönüllü olarak silahlı altına alınmasına izin veren Taraf Devletler, asgari olarak, aşağıdaki güvenceleri temin edeceklerdir:

- (a) Bu şekildeki silahlı altına alınmanın hakikaten gönüllü olması;
- (b) Bu şekildeki silahlı altına alınmanın, ilgili kişinin anne-babasının ya da kanuni vasilerinin bilgilendirilmiş rızasıyla gerçekleştirilmesi;¹³
- (c) Bu kişilerin, bu tür bir askeri hizmetin içerdiği görevler hakkında tam olarak bilgilendirilmeleri; ve
- (d) Bu kişilerin, ulusal askeri hizmete kabul edilmeden önce yaşlarına dair güvenilir kanıtları sağlamaları.

4. Her Taraf Devlet, (belirtilen) beyanını,¹⁴ bütün Taraf Devletleri bilgilendirecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bu amaçla göndereceği bir bildirim ile her zaman güçlendirebilir. Bu tür bir bildirim, bildirimin Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik/(hüküm) kazanacaktır.¹⁵

¹² “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.3/2)’de öngörülen “beyan” imkanından Türkiye yararlanmış ve aşağıda Protokol metninin altında metnini verdiğimiz beyanda bulunmuştur.

¹³ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.3/3,b)’nin “Bu şekildeki silahlı altına alınmanın, ilgili kişinin anne-babasının ya da kanuni vasilerinin bilgilendirilmiş rızasıyla gerçekleştirilmesi” (“Such recruitment is carried out with the informed consent of the person’s parents or legal guardians”) hükmü, Türkçe resmi çeviride “Bu koşullarda bir askere alım ilgili kişinin ana-babasının veya yasal koruyucularının rızalarını bildirmesi suretiyle yapılır” şeklinde çevrilmiştir. Bu çevirinin özellikle son kısmı ciddi biçimde sorunludur. Bir kez, “yasal koruyucu” ibaresinin bilinen yerleşik karşılığı “kanuni vasi”dir. İkincisi, orijinal hükümde herhangi bir “rıza”dan değil “bilgilendirilmiş rıza”dan söz edilmektedir.

¹⁴ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.3/4)’de geçen “beyan”, (md.3/2)’de anılan “bağlayıcı beyan”dır.

¹⁵ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.3/4) hükmünün orijinal metni iki cümleden oluşmaktadır. Türkçe resmi çeviride ise, hükmün ilk cümlesi bölünerek iki ayrı cümle şeklinde çevrildiği için hükmün tümü üç cümle şeklinde gözükmemektedir.

5. Bu Madde paragraf 1’deki yaş yükseltme koşulu, Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 28 ve 29 hükümlerine¹⁶ uygun olarak, Taraf Devletlerin silahlı kuvvetleri tarafından idare edilen yahut silahlı kuvvetlerin denetimi altında bulunan okullara uygulanmaz.¹⁷

Madde 4

1. Bir Devletin silahlı kuvvetlerinin dışında kalan silahlı gruplar, hiçbir koşulda, düşmanlıklarda/(husumetlerde) 18 yaşın altındaki kişileri silahaltına alamaz yahut kullanamaz.

2. Taraf Devletler, bu şekilde silah altına almanın ve (hizmette) kullanmanın önlenmesi için, bu tür uygulamaları yasaklamak ve suç haline getirmek bakımından gerekli yasal önlemlerin kabulü dahil, mümkün ve makul bütün önlemleri alacaklardır.

3. İşbu Protokol çerçevesinde bu Maddenin uygulanması, bir silahlı çatışmanın herhangi bir tarafının hukuki statüsü üzerinde bir etki doğurmayacaktır.

Madde 5

Bu Protokolün hiçbir hükmü, bir Taraf Devletin mevzuatının ya da uluslararası belgelerin ve uluslararası insancıl hukukun çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha fazla katkı sağlayan hükümlerini bertaraf eder/(halel getirir) şekilde yorumlanmayacaktır.

Madde 6

1. Her Taraf Devlet, bu Protokol hükümlerinin kendi yargı yetki alanında¹⁸ etkin biçimde uygulanmasını ve yerine getirilmesini/(icra

¹⁶ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.3/5)’te göndermesi yapılan “ÇHS” (md.28-29) çocuğun eğitim hakkını düzenleyen hükümlerdir.

¹⁷ Türkiye, “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.3/5) hükmü özelinde, “ÇHS” (md.29)’a koyduğu çekinceyle bağlantılı olarak bir “beyan”da bulunmuştur. Bu “beyan” metni, aşağıda Protokol metninin altında verilmiştir.

¹⁸ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.6/1)’de geçen “kendi yargı yetki alanında” (“within its jurisdiction”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “yetkileri

edilmesini) temin için gerekli bütün yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır.

2. Taraf Devletler, bu Protokoldeki ilkelerin ve hükümlerin, yetişkinler ve çocuklar tarafından aynı şekilde, uygun yollarla geniş biçimde bilinmesini ve benimsenmesini/(teşvik edilmesini) sağlamayı taahhüt ederler.

3. Taraf Devletler, bu Protokole aykırı biçimde silahlı altına alınan yahut düşmanlıklarda/(husumetlerde) kullanılan kendi yargı yetkileri altındaki kişilerin terhis edilmelerini ya da başkaca şekilde hizmet dışına çıkarılmalarını temin edecek mümkün ve makul bütün önlemleri alacaklardır. Taraf Devletler, gerektiğinde, bu durumdaki kişilere bedensel ve psikolojik açıdan iyileşmeleri ve toplumla yeniden bütünleşmeleri için uygun tüm yardımı sağlayacaklardır.

Madde 7

1. Taraf Devletler, bu Protokole aykırı herhangi bir faaliyetin önlenmesi ve bu Protokole aykırı eylemlerin mağduru kişilerin rehabilitasyonu ve toplumla yeniden bütünleşmeleri de dahil olmak üzere bu Protokolün uygulanmasında, teknik işbirliği ve mali yardım yollarını da içeren işbirliği yapacaklardır. Bu tür yardım ve işbirliği, ilgili Taraf Devletler ve uygun uluslararası örgütler arasında istişare yoluyla yerine getirilecektir.

2. Yardım yapabilecek durumda olan Taraf Devletler bu tür yardımı, mevcut çok taraflı, iki taraflı yahut başka programlar yoluyla ya da, diğerlerinin yanı sıra, Genel Kurul kurallarına uygun şekilde kurulacak bir gönüllü fon yoluyla sağlayacaklardır.

Madde 8

1. Her Taraf Devlet, bu Protokolün o Taraf Devlet/(kendisi) bakımından yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde, bu Protokolün, (çatışmaya) katılım ve silah altına almaya ilişkin hükümlerin uygulanması için alınan önlemler dahil olmak üzere, hükümlerinin

çerçevesinde” şeklinde çevrilmiştir. Bu çeviri, orijinal metindeki terimin anlamını tam olarak yansıtmamaktadır.

uygulanması için almış bulunduğu önlemlere¹⁹ dair kapsamlı bilgi içeren bir raporu Çocuk Hakları Komitesine sunacaktır.

2. Bu kapsamlı raporun sunulmasının ardından her Taraf Devlet, Çocuk Hakları Komitesine sunduğu raporlarına, Sözleşme Madde 44 uyarınca, bu Protokolün uygulanmasına ilişkin her türlü ek bilgiyi dahil edecektir. Bunun dışında, Protokole Taraf Devletler her beş yılda bir rapor sunacaklardır.

3. Çocuk Hakları Komitesi, bu Protokolün uygulanmasına ilişkin olarak Taraf Devletlerden ek bilgi talep edebilir.

Madde 9

1. Bu Protokol, Sözleşmeye taraf olan ya da Sözleşmeyi imzalamış bulunan herhangi bir Devletin imzasına açıktır.

2. Bu Protokol, onaya tabidir ve herhangi bir Devletin²⁰ katılmasına açıktır. Onay ya da katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir.

¹⁹ “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” (md.8/1)’de geçen “bu Protokolün, katılım ve silah altına almaya ilişkin hükümlerin uygulanması için alınan önlemler dahil olmak üzere, hükümlerinin uygulanması için almış bulunduğu önlemler” (“*providing comprehensive information on the measures it has taken to implement the provisions of the Protocol, including the measures taken to implement the provisions on participation and recruitment*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride kısaltılarak şöyle çevrilmiştir: “Protokol’ün hükümlerinin katılım ve askere almaya ilişkin olanlar da dahil olmak üzere, uygulanması için almış olduğu önlemler...”

²⁰ Dikkati çekelim ki, “**Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü**” (md.9/2) hükmü ile, “**ÇHS**”ne Taraf olmayan Devletlerin de bu Protokolü onaylamasının ya da buna katılmasının önü açılmıştır. Bilindiği üzere, Protokoller, belli bir Sözleşmeye bağlı olarak yapılır ve kural olarak, ancak o Sözleşmeyi imzalamış yahut onaylamış Devletlerin onay ya da katılımına açık tutulur. Nitekim, örnek olsun, Çocuk Hakları Sözleşmesinin çocuk satışı konusundaki diğer Seçmeli Protokolü (md.13/2), genel kurala uygun olarak, Sözleşme Tarafı Devletlerin onay ya da katılımını öngörmektedir. Silahlı çatışmalarda çocukların yer alması konulu bu Protokolde ise, genel kuraldan sapılmış, konunun mahiyeti dikkate alınarak ve olası en geniş katılımı sağlama hedefi güdülerek, Sözleşme tarafı olmayan Devletler için de bu Protokol ile bağlanabilme imkanı tanınmıştır.

3. Sözleşmenin ve bu Protokolün depo edilme makamı sıfatıyla Genel Sekreter, Sözleşmeye Taraf bütün Devletleri ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan bütün Devletleri, Madde 3 uyarınca verilen her bir beyan belgesine ilişkin olarak bilgilendirecektir.²¹

Madde 10

1. Bu Protokol, onuncu onay ya da katılım belgesinin depo edilmesinden²² üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

²¹ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.9/3)’ün sonunda geçen “...Sözleşmeye Taraf bütün Devletleri ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan bütün Devletleri, Madde 3 uyarınca verilen her bir beyan belgesine ilişkin olarak bilgilendirecektir” ibaresinin orijinal metindeki karşılığı şudur: “...shall inform all States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention of each instrument of declaration pursuant to article 3.” Bu ibare, Türkçe resmi çeviride şöyledir: “...Sözleşme’ye Taraf ve Sözleşme’yi imzalamış bulunan tüm Devletlere 3. madde uyarınca yapılan her beyana, Protokolün onayına veya Protokole katılıma ilişkin bilgi verecektir.” Türkçe resmi çevirinin esas alındığı ve 18/03/2004 tarih ve 25406 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türkçe çevirinin hemen arkasından verilen “İngilizce” metin şöyledir: “...shall inform all States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention of each instrument of declaration pursuant to article 3, ratification or accession to the Protocol.”

Sorun şudur: (md.9/3)’ün Türkçe resmi çevirisinin sonunda yer alan “Protokolün onayına veya Protokole katılıma” ibaresinin Resmi Gazetede yayımlanan İngilizce metninde “ratification or accession to the Protocol” şeklinde karşılığı vardır. Yani, Türkçe resmi çeviri, bu hususta, Resmi Gazetede yer verilen Protokolün İngilizce metnine uygundur. Buna karşılık, Birleşmiş Milletlerin ve diğer organların çeşitli internet sitelerinde ve ayrıca kitap olarak yayınlanmış çeşitli derlemelerde bulunabilen bu Protokolün İngilizce metninde ise, sözü edilen “ratification or accession to the Protocol” ibaresi bulunmamakta; yani madde metni “pursuant to article 3” ile noktalanmaktadır. (vurgu eklenmiştir)

²² “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.10/1)’de geçen “onuncu onay ya da katılım belgesinin depo edilmesinden” (“after the deposit of the tenth instrument of ratification or accession”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “onaylama veya katılıma ilişkin onuncu belgenin Saklayıcıya verilmesinden” şeklinde çevrilmiştir. Çeviride geçen “Saklayıcı” sözcüğü hem fazladır, hem de yerleşik hukuk terminolojisi bakımından sorunludur. Aynı sorun, (md.9/3) çevirisi bakımından da söz konusudur

2. Bu Protokolü onaylayan yahut bu Protokolün yürürlüğe girmesinden sonra katılan her Devlet bakımından bu Protokol, kendi onay ya da katılım belgesini depo etmesi tarihinden²³ bir ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 11

1. Herhangi bir Taraf Devlet, bu işlem hakkında bilahare Sözleşmeye Taraf diğer Devletleri ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan tüm Devletleri bilgilendirecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği yazılı bildirim ile herhangi bir zamanda bu Sözleşme ile bağlı oluşunu feshedebilir.²⁴ Fesih, (fesih ihbar) bildirimin(in) Genel Sekreter tarafından alındığı tarihten bir yıl sonra işlerlik/(hüküm) kazanacaktır. Ancak, fesheden Taraf Devlet, o yılın bitiminde bir silahlı çatışma durumunda ise, fesih anılan silahlı çatışmanın sona ermesinden önce işlerlik/(hüküm) kazanmayacaktır.²⁵

2. Böyle bir fesih, bu feshin işlerlik kazanması tarihinden önce vuku bulan herhangi bir eylem/(tasarruf) bakımından,²⁶ Taraf Devletin bu Protokol çerçevesindeki yükümlülüklerinden kurtulması/(bağışık olması) sonucunu/(etkisini) doğurmayacaktır. Keza böyle bir fesih, bu feshin işlerlik/(hüküm) kazanması tarihinden önce Çocuk Hakları

²³ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.10/2)’de geçen “kendi onay ya da katılım belgesini depo etmesi tarihinden” (“*the date of the deposit of its own instrument*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “o Devletin onay veya katılım belgesini Saklayıcıya verdiği tarihten” şeklinde çevrilmiştir. Çeviride geçen “Saklayıcı” sözcüğü hem fazladır, hem de yerleşik hukuk terminolojisi bakımından sorunludur.

²⁴ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.11/1)’in birinci cümlesi, Türkçe resmi çeviride bölünerek iki ayrı cümle şeklinde ifade edilmiştir.

²⁵ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.11/1)’in “Ancak” ile başlayan üçüncü tümce hükmü, Çocuk satışı konulu diğer Seçmeli Protokolle bağlı oluşun feshini düzenleyen (md.15/1) hükmünde yer almayan özel bir hükümdür.

²⁶ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.11/2)’de geçen “herhangi bir eylem/(tasarruf) bakımından” (“*in regard to any act*”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “herhangi bir suç açısından” şeklinde çevrilmiştir. Hem çeviri, hem de anlamda yarattığı büyük sapma bakımından vahim derecede sorunludur; metinde “suç”a ilişkin hiçbir terim yoktur.

Komitesi tarafından²⁷ halihazırda incelenmekte olan herhangi bir konunun görüşülmesinin sürdürülmesine hiçbir şekilde hâlel getirmeyecektir.

Madde 12

1. Herhangi bir Taraf Devlet, bir değişiklik teklifinde bulunabilir ve bu öneriyi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verebilir. Genel Sekreter bunun üzerine, değişiklik teklifini, bu tekliflerin değerlendirilmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler konferansı toplanmasını isteyip istemedikleri hususunu belirtmelerine dair bir taleple birlikte, Taraf Devletlere iletir. Bu tür bir ileti tarihinden itibaren dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte birinin böyle bir konferansın toplanmasından yana olduklarını belirtmeleri halinde, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler himayesinde bu konferansı toplayacaktır. Bu konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik,²⁸ onaylanmak üzere Genel Kurula sunulacaktır.

2. Bu Madde paragraf 1 uyarınca kabul edilen bir değişiklik,²⁹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylandığı ve Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girecektir.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, bu değişiklik, değişikliği kabul etmiş olan³⁰ Taraf Devletler bakımından bağlayıcı olacaktır; diğer

²⁷ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.11/2)’nin ikinci cümlesinde geçen “Çocuk Hakları Komitesi tarafından” (“by the Committee on the Rights of the Child”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Komite tarafından” şeklinde çevrilerek keyfi biçimde bir çok sözcük atlanmıştır.

²⁸ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.12/1)’in son cümlesinde geçen “herhangi bir değişiklik” (“Any amendment”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride, “herhangi bir değişiklik önerisi” şeklinde fazladan “öneri” sözcüğü eklenerek çevrilmiştir.

²⁹ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.12/2)’de geçen “bir değişiklik” (“an amendment”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “bir değişiklik önerisi” şeklinde fazladan “öneri” sözcüğü eklenerek çevrilmiştir.

³⁰ “Silahlı Çatışmada Çocuk Protokolü” (md.12/3)’de geçen “Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, bu değişiklik, değişikliği kabul etmiş olan” (“When an amendment enters into force, it shall be binding on those States Parties that have accepted it”) ibaresi, Türkçe resmi çeviride “Yürürlüğe giren bir değişiklik

Taraf Devletler (ise), bu Protokolün hükümleri ve kabul etmiş bulundukları herhangi bir daha önceki değişiklik ile bağlı kalmaya devam ederler.

Madde 13

1. Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri eşit ölçüde geçerli olan bu Protokol, Birleşmiş Milletler arşivlerinde saklanacaktır.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Protokolün tasdikli örneklerini Sözleşmeye Taraf bütün Devletlere ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan bütün Devletlere iletacaktır.

önerisi, öneriyi kabul eder” şeklinde çevrilmiştir. Bir kez daha, hatalı biçimde “öneri” sözcüğü eklenmiştir. Oysa, artık yürürlüğe girmiş, dolayısıyla öneri olmaktan çıkmış bir “değişiklik” söz konusudur.

TÜRKİYE’NİN ONAY SIRASINDA EKLEDİĞİ BEYANLAR

(Aşağıda Türkçe ve İngilizce olarak metinleri verilen “Beyan”lar, Protokolün Türkçe resmi çevirisinin yayımlandığı 18/03/2004 tarih ve 25406 sayılı Resmi Gazeteden aynen alınmıştır. Yazım düzeltilmesi yapılmamıştır.)

BİRİNCİ BEYAN

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol’ün onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan beyanın metni

Türkiye Cumhuriyeti işbu İhtiyari Protokol’ün hükümlerini yalnızca tanıdığı ve diplomatik ilişki kurduğu devletlere karşı uygulayacağını beyan eder.

FIRST DECLARATION

Text of the declaration made upon ratification by the Republic of Turkey concerning the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict

The Republic of Turkey declares that it will implement the provisions of the existing Optional Protocol only to the states parties which it recognizes and with which it has diplomatic relations.

İKİNCİ BEYAN

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol'ün onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından Protokol'ün 3. maddesinin 2. fıkrası ile ilgili olarak yapılan beyanın metni

1- Türkiye Cumhuriyeti, İhtiyari Protokol'ün 3. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, Türk mevzuatına göre askerliğin zorunlu olduğunu, ancak Türk vatandaşlarının kanunen rüştünü ispat etmeden zorunlu askerlik hizmetine tabi tutulmadığını, Türk Askerlik Kanununa göre, askerlik hizmetinin 20 yaşına girilen yılın 01 Ocak tarihinde başladığını, seferberlik ve olağanüstü hallerde ise yükümlülerin 19 yaşında askere alınabildiğini beyan eder.

Türkiye'de gönüllü askerlik uygulaması yoktur.

Bununla beraber, Askerlik Kanunu'nun 11. maddesi, sadece deniz ve jandarma sınıfları ile “gedikli küçük zabıtlık” için asgari 18 yaştan itibaren gönüllü askere almayı öngörmektedir. Ancak, İhtiyari Protokol'ün getirdiği yaş düzenlemesine uygun olan bu madde uygulanmamaktadır.

İhtiyari Protokol'ün 3. maddesinin 5. fıkrası ile Protokol kapsamı dışında tutulan askeri okul öğrencileri de zorunlu askerlik uygulaması çerçevesinde yer almamaktadır. Bu öğrenciler, Türk mevzuatı uyarınca “asker” tanımı ve “askeri hizmet” yükümlülüğü dışında tutulmuştur.

2- Askeri liselere ve astsubay hazırlama okullarına kabul ise gönüllülük esasına, giriş sınavında başarıya ve veli ve yasal vasilerin muvafakatına bağlıdır. İlköğretimini tamamlamış, asgari 15 yaşında bu okullara gönüllü olarak kabul edilen öğrenciler, okul ile ilişkilerini istedikleri zaman kesebilirler.

FIRST DECLARATION

Text of the declaration made upon ratification by the Republic of Turkey concerning Article 3 paragraph 2 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict

1- The Republic of Turkey declares, in accordance with Article 3(2) of the Optional Protocol, that military service is compulsory in Turkey, however Turkish citizens are not subjected to compulsory military service before reaching the legal age of maturity. In accordance with Turkish Military code, military service begins on the 1st January of the twentieth age; in the cases of mobilisation and state of emergency, individuals who are liable to military service, may be recruited at the age of 19.

There is no voluntary recruitment in Turkey.

However, article 11 of the Military Code envisages a voluntary recruitment for navy and gendarmerie classes and non-commissioned officers at a minimum age of 18. Nevertheless, this article which is in compliance with the age regulation of the Optional Protocol, is not applied in practice.

Students of military schools, who are exempted from the Optional Protocol according to Article 3(5) of this Protocol, are not subjected to the compulsory military service. Under the Turkish legal system, such students are not considered as “soldiers” and are not hold liable for “military service”.

2- Admittance to the military high schools and preparatory non-commissioned officer schools is on a voluntary basis, depending on success in the entrance examinations and with the consent of parents or legal guardians. Students who have not completed their primary school education and enrolled into such schools at a minimum age of 15 can quit them, at any time if they wish so.

ÜÇÜNCÜ BEYAN

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol’ün onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından Protokol’ün 3. maddesinin 5. fıkrası ile ilgili olarak yapılan beyanın metni

Türkiye Cumhuriyeti, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol'ün 3. maddesinin 5. fıkrası ile ilgili olarak, bu fıkra da zikredilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 29. maddesine yönelik çekincesinin tüm geçerliliğini koruduğunu beyan eder.

THIRD DECLARATION

Text of the declaration made upon ratification by the Republic of Turkey concerning Article 3 paragraph 5 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict

The Republic of Turkey declares with regard to the Article 3 paragraph 5 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict that the reservation it made to Article 29 of the Convention on the Rights of the Child, which is referred to in the said paragraph of the Optional Protocol, fully retains its validity.